

Vaspitanje predškolske dece

Vaspitanje dece nije ni malo lak "posao", šta više. To vrlo dobro znaju svi roditelji, a naročito oni koji su svoje klince razmazili dok su još bili sasvim maleni. Takve greške u koracima nakon samo nekoliko godina izazovu probleme, jer dete, naviknuto da sve bude kako ono želi, ni ne obraća pažnju šta mu roditelji govore. Vaspitanje dece zahteva neverovatno veliko strpljenje, posvećenost, ali ma koliko da vam se u datom trenutku učini preteško, nikako nemojte posustati, jer u pitanju je vaše voljeno dete.

Batine i konstantna grdnja deteta od 3-4 godine neće mnogo pomoći. Sa njim je potrebno razgovarati što više, davati mu jasne znake šta sme, a šta ne. Zato nemojte svoju frustraciju kada se vratite sa posla lečiti na tom nedužnom biću, već ga opomenite kada imate pravi razlog za to, kada je ono zaista nešto skrivilo.

Za pravilno vaspitanje dece još uvek ne postoji ni jedna škola koju bi roditelji mogli da upišu i pohađaju te korisne časove. U pitanju je prava veština u kojoj svaki roditelj ima svoj stil. No ipak, roditeljima-početnicima ovaj tekst bi mogao biti od velike koristi.

Još samo 5 minuta

Svakom mališanu je i više nego zabavno da se igra sa svojim vršnjacima u dečijoj igraonici ili nekom od obližnjih parkića. Tada ne oseća glad, žeđ, sve mu je potaman i ne zna kada je dosta. Međutim, svesni ste da ma koliko da mu je lepo, ipak tu ne možete provesti čitav dan. Niste mu

još ni prišli, a vaš mališan je već briznuo u plač. Iako ste mu rekli da ćete doći koliko sutra, da ga kod kuće čeka njegova omiljena torta, vriska je sve glasnija. Jasno je, dete želi da popustite. Mnogi roditelji prave veliku grešku kada su ovakve situacije u pitanju. Nakon toliko detetovog jadikovanja, oni mu, ma kakve obaveze imali, ipak dozvole da se poigra još koji minut. Iako se čini kao sitnica, ovo može da napravi

veliki problem u daljem vaspitanju. Iako malo, dete postaje svesno da može da manipuliše vama i da je dovoljna samo koja suza, pa da dobije šta god poželi.

Kažnjavanje

Svi smo mi još kao deca bili u kojekakvim kaznama: tri dana nema slatkiša, nedelju dana nema televizora, deset dana bez omiljene igračke. Složićete se,iskusni roditelji, ove "fore" znaju i tek kako da upale.

Ipak, kako bi kazna imala nekog efekta, morate joj ostati dosledni. Dete će na sve načine pokušavati da vas "otkravi" kako bi moglo da se igra sa drugarima, jede omiljenu čokoladu, po ceo dan gleda crtane filmove. Podrazumeva se, tih dana će biti divno predivno, verovatno će vas očarati svojom poslušnošću.

Ipak, bezobzira na sve, reč je reč i morate je održati. Iako je ostao samo jedan dan do isteka kazne, ne požurujte njen kraj. Ako popustite, dete vas neće shvatati ozbiljno svaki naredni put

kada ga kaznite i dovijaće se na razne načine da vas odobrovolji.

Nagrađivanje pohvalama

Kao i kazne, nagrade su takođe vrlo važne. Možda ponekad i značajnije. Ako je vaša curica zaista bila dobra, ako je pokupila sve svoje igračke pre nego što ste joj rekli, dobila cvetić na ruku u vrtiću, nemojte zaboraviti da je pohvalite. To će joj veoma značiti i dati joj još veću motivaciju da bude dobra i poslušna.

Mame i tate neretko kupuju "kule i gradove" svojoj deci zbog poslušnosti, ali to nikako nije preporučljivo. Tako će dete prvi sledeći put

kada ne dobije traženu lutku nakon naučenog prvog slova ne samo biti ljuto i besno, već će taj gest shvatiti kao znak da više ne treba da se trudi.

I ponovo naglašavamo - budite strplivi. Morate ostati smireni, staloženi dok detetu objašnjavate kako je ovo dobro raditi, a ono ne. Morate izgraditi autorite nad njim, a to svakako nećete postići svakodnevnim vikom i dramom.

Importance of Physical Activity

CHAPTER 1: INTRODUCTION

The health enhancing properties of physical activity are evidence-based and widely accepted. Physical activity is any bodily movement that is produced by the contraction of skeletal muscle and that substantially increases energy expenditure. It includes active living, active play, sport, physical education and active transport. Current Department of Health and Children guidelines recommend that children and youth participate daily in at least 60 minutes of moderate to vigorous intensity physical activity (> 60 min MVPA). This activity should be developmentally appropriate, involve a variety of activities and be enjoyable.

Physical activity is important to children's current and future health, and adherence to the physical activity guidelines produces a range of direct and indirect benefits. It assists in the control of body weight by increasing energy expenditure, this is important in teaching children and young people how to achieve a healthy 'energy balance', and avoid developing adult obesity. It reduces the risk of developing premature cardiovascular disease, type-2 diabetes, metabolic syndrome and some site-specific cancers. Weight bearing physical activity is important in bone formation and remodelling. In addition, physical activity reduces depression and anxiety (especially in shy children), enhances mood, self-esteem and quality of life.

Participation in regular health enhancing physical activity has also been found to reduce rule-breaking behaviour, and to improve attention span and classroom behaviour. It has positive effects on academic performance, including achievement in math tests and reading, academic grades and perceptual skills. Involvement in sport and physical education can play a significant role in the enrichment of a child's social life and the development of social interaction skills. Childhood provides a great opportunity to influence attitudes and participation levels positively towards physical activity. A child who emerges from school with confidence in their physical body and skills and who has been exposed to positive experiences in physical activity is more likely to adhere to an active lifestyle as they age.

Worldwide less than one third of young people are sufficiently active to benefit their current and future health. Females are less active than males. In addition, the proportion of children and young people who walk or cycle to school, a source of daily physical activity, is declining dramatically. Schools are an important setting for young people to take part in, and learn about, physical activity. Through physical education programmes, free play activity and extra-curricular sport, schools can provide time, facilities and guidance for children and youth to safely access physical activity opportunities and develop competence and confidence in an environment that is supported by teachers, parents and friends. Schools are also a setting for under-represented population sub groups to gain access to quality physical activity experiences. However, decreasing physical education programmes in schools, pressure from the school curriculum to reduce time spent in free play, lack of training and senior management support for teachers, particularly at the primary level, and the removal of dedicated green spaces or play areas in schools is an alarming trend worldwide.

A large amount of youth physical activity occurs outside of the school in extra-school sports clubs. The factors supporting and encouraging a positive transition from compulsory school-based physical activity to sport beyond the school gates are poorly understood. Many national governing bodies of sport provide coaching sessions to school-aged children in the school setting (particularly evident in primary schools). This has resulted in the development of modified forms of their sport which have been successful in recruiting children at a young age.

The challenge of stemming the withdrawal of young people from structured clubs during their teenage years (particularly young girls) is daunting. For some children and youth, club involvement will give them an enriched experience to add to their physical education experience, for others it may lead to a discontinuation of sport. Participation in extraschool clubs is an important strategy to help children and young people achieve the recommended daily amount of physical activity. Innate gender differences, developmental differences among children with the same chronological age and the variety and quality of sport opportunities that children and youth are exposed to are some of the factors that make working with children and youth very challenging. It is important that teachers, coaches and club volunteers are provided with appropriate support to assist them develop their pedagogical and coaching skills in order to meet the demands of mixed ability. An understanding of the factors influencing successful involvement in physical activity, physical education and extra-school club sport is essential.

Physical inactivity is a major underlying cause of death, disease and disability. This increasing concern at the rapidly decreasing levels of fitness in children and youth. Preliminary data from a World Health Organisation (WHO) study on risk factors identified a sedentary lifestyle as one of the ten leading global causes of death and disability, with more than two million deaths each year are attributable to physical inactivity. Children and young people need to be encouraged to reduce the amount of time spent in sedentary activities such as TV and video viewing, and playing computer games especially during daylight hours.

In addition to mortality, morbidity and quality of life costs, inactivity affects national economies.

The WHO estimates that physical inactivity costs between €150-300 per citizen per year. These figures were based on a number of European studies where the annual costs – including those to the health system, days of absence from work and loss of income due to premature death -have been estimated to be €3-12 billion (in England) and €1.1-1.5 billion (in Switzerland). Both of these estimates exclude the contribution of physical inactivity to overweight and obesity. In England, this is estimated to be €9.6-10.8 billion per year.

In Ireland the social aspects of sport alone –volunteering, subscriptions to sports clubs, attendance at sports events and costs of playing sports, including purchasing of equipment – have a combined economic value of €1.4 billion or 1.26 per cent of GNP in 2003. This estimate rises to approximately €2 billion annually if the economic impact of sport tourism is included.

Značaj fizičke aktivnosti za zdravlje dece

Poglavlje 1: Uvod

Karakteristike koje unapređuju zdravlje je zasnovano na dokazima i široko prihvaćeno. Fizička aktivnost je bilo koji pokret tela koji je prouzrokovan kontrakcijom skeletnih mišića i značajno povećava potrošnju energije. U to spade aktivan život, aktivna igra, sport, fizičko obrazovanje i aktivno kretanje. Trenutno Odeljenje za zdravlje i dečije smernice preporučuju da deca i mladi učestvuju dnevno u najmanje 60 minuta od umerenog do snažnog intenziteta fizičke aktivnosti. One treba da se prikladno razvijaju, da uključuju različite aktivnosti i da budu prijatne.

Fizička aktivnost je važna za sadašnje i buduće zdravlje dece i pridržavanje dečijih smernica proizvodi niz direktnih i indirektnih koristi. Pomaže u komtrolisanju telesne težine zbog potrošnje energije, ovo je važno u učenju dece i mladih ljudi kako da postignu zdrav balans energije i izbegnu razvoj gojaznosti kod odraslih. Smanjuje rizik od prevremenih kardiovaskularnih bolesti, tip 2 dijabetes, metabolički sindrom i neke vrste specifičnih rakova. Izdržati fizičke aktivnosti je važno za formiranje kostiju i adaptaciju. Pored toga, fizičke aktivnosti smanjuju depresiju i anksioznost (naročito kod stidljive dece), poboljšavaju raspoloženje, samopouzdanje i kvalitet života.

Redovno učestvovanje u fizičkim aktivnostima takođe smanjuje neprimerno ponašanje, poboljšava raspon pažnje i ponašanje u učionici. Ima pozitivne efekte na akademske nastupe, uključujući i dostignuća na testovima iz matematike i u čitanju, ocene i perceptivne veštine. Učestvovanje u sportu i fizičkom obrazovanju može igrati značajnu ulogu u bogaćenju dečijeg društvenog života i razvijanju interakcionalnih veština. Detinjstvo pruža sjajnu šansu da se utiče na stav i nivo pozitivnosti prema fizičkoj aktivnosti. Dete koje se pojavljuje iz škole sa samopouzdanjem u svoje telo i veštine i koje je izloženo pozitivnim iskustvima u fizičkoj aktivnosti će se najverovatnije pridržavati aktivnog stila života u kasnijem period.

Širom sveta manje od jedne trećine mladih ljudi su dovoljno aktivni u korist svog sadašnjeg i budućeg zdravlja. Žene su manje aktivne od muškaraca. Pored toga, procenat dece i mladih ljudi koji šetaju ili voze biciklu do škole, kao neki vid dnevne aktivnosti, dramatično opada. Škole su važne ustanove gde mladi ljudi mogu da učesvuju i nauče o fizičkim aktivnostima. Kroz programe fizičkog obrazovanja, slobodne aktivnosti i vannastavni sport, škole mogu obezbediti vreme, objekat i smernice za decu i mlade da bezbedno pristupe fizičkim aktivnostima i razviju nadležnost i sigurnost u okolini koja je podržana od strane nastavnika, roditelja i prijatelja. Škole su takođe podesne za nedovoljno zastupljena stanovništva, podgrupe, da dobiju pristup kvalitetnim iskustvima fizičkih aktivnosti. Međutim, opadanje programa fizičkog obrazovanja u školama, pritisak školskog programa koji smanjuje vreme provedeno u slobodnoj igri, nedostatak obuke i podrške višeg rukovodstva za nastavnike, posebno u osnovnom nivou i uklanjanje određenih zelenih površina i igrališta u školamaje alarmantan trend širom sveta.

Veliki broj mladih fizičkim aktivnostima se javlja van škole u vannastavnim sportskim klubovima. Faktori koji podržavaju i ohrabljaju pozitivan prelaz sa obaveznog školovanja na

sport, koji je izvan školskih kapija, slabo se razumeju. Mnogi nacionalni upravni organi iz sporta pružaju podučavanje do školskog uzrasta dece u školskom okruženju (posebno izraženo u osnovnim školama). Ovo je rezultiralo u razvoju modifikovanih oblika njihovog sporta što je bilo uspešno u regrutovanju dece u ranom uzrastu.

Izazov zaustavljanja povlačenja mladih ljudi iz sastava klubova tokom tinejdžerskih godina (naročito mladih devojaka) je zastrašujuć. Nekoј deci i mladima učešće u klubovima će dati bogato iskustvo da dodaju svom fizičkom obrazovanju, za druge može voditi do prekida bavljenja sportom. Učešće u vannastavnim klubovima je važna strategija koja pomaže deci i mladima da postignu preporučenu dozu fizičkih aktivnosti. Urođene razlike, razvijene razlike između dece istih godina, raznovrsnost i kvalitet sportskih prilika kojima su deca i mladi izloženi su neki od faktora koji rad sa decom i mladima prave izazovnim. Važno je da su nastavnici, treneri i volonteri u klubu snabdevani odgovarajućom podrškom da im se pomogne da razviju njihove pedagoške i trenerske veštine kako bi se susreli sa zahtevima mešovitih sposobnosti. Razumevanje faktora koji utiču na uspešno učešće u fizičkim aktivnostima, fizička obrazovanost i vanškolski sportski klubovi su neophodni.

Fizička neaktivnost je glavni uzrok smrti, bolesti i invaliditeta. Povećava se zabrinutost za nivo brzog opadanja kondicije kod dece i mladih. Preliminarni podaci studija Svetske zdravstvene organizacije o rizičnim faktorima identifikuju sedelački način života kao jedan od deset vodećih globalnih uzroka smrti i invaliditeta, više od dva miliona smrtnih slučajeva svake godine se pripisuje fizičkoj neaktivnosti. Deca i mladi ljudi treba da budu ohrabreni da smanje količinu vremena provedenu u sedelačkim aktivnostima, kao što je gledanje televizije, igranje kompjuterskih igrica naročito tokom dnevnih sati.

Pored troškova za mortalitet, morbiditet i kvalitetan život, neaktivnost utiče na nacionalnu ekonomiju. SZO procenjuje da troškovi fizičke neaktivnosti iznose između 150-300 evra po stanovniku godišnje. Ove cifre su zasnovane na velikom broju evropskih studija u kojima godišni troškovi- uključujući i one u zdravstvenom sistemu, danima odsustva sa posla i gubitka prihoda zbog prerane smrti- je procenjena na 3-12 milijardi evra (u Englekoј) i 1.1 - 1.5 milijardi evra (u Švajcarskoј). Ove procene ne obuhvataju doprinos fizičke neaktivnosti za prekomernu težinu gojaznost. U Engleskoј ovo se procenjuje na 9.6 – 10.8 milijardi evra godišnje.

U Irskoj su socijalni aspekti samog sporta- volontiranje, pretplaćivanje za sportske klubove, prisustvo na sportskim događajima i troškovi treniranja, uključujući i nabavku opreme- imaju zajedničku ekonomsku vrednost od 1.4 milijardi evra ili 1.26 odsto BDP u 2003. Ova procena raste do oko dve milijarde evra godišnje ukoliko je uključen i uticaj sportskog turizma.

Developing **Leadership** **Skills** *in* **Young Gifted** **Students**

by Amy Bisland

As society grows into a more cooperative society, the importance of finding emerging leaders has become crucial. Not only should these potential leaders be identified, but also their talents need the opportunity to develop. As a result, leadership education continues to be a concern in gifted education. However, it remains an abstract concept that is often ignored in school curricula (Karnes & Stephens, 1999). Many districts do not equate leadership education with traditional academic education, and teachers often do not receive proper training in leadership skill develop-

ment. Consequently, students are given limited opportunities to develop their potential.

One of the problems facing current leadership education is the lack of a clear definition of a leader. Some view an effective leader as one who is skilled in group dynamics, can inspire others, and relates well to a wide variety of people (Feldhusen & Pleiss, 1994). Others see a leader as one who is able to communicate well, lead groups in problem solving, structure goals and objectives for a group, and evaluate group progress in achieving its goals (Feldhusen & Pleiss, 1994). A third group defines a leader as someone who induces a group to pursue a goal (Karnes & Bean, 1996).

Many children possessing giftedness in leadership share common characteristics, including the desire to be challenged, the ability to solve problems creatively, the ability to reason critically, the ability to see new relationships, flexibility in thought and action, understanding of ambiguous concepts, and the ability to motivate others (Karnes & Bean, 1990). All children experience leadership in daily life through interactions with their families, peers, and community organizations. Students are constantly reevaluating their roles in each of these contexts (Roach et al., 1999). They may lead in certain areas, motivate in others, and follow in still other circumstances. A child with giftedness in leadership may be one who can balance the many roles in the various aspects of life. These children may also seek to contribute to society in a way that brings personal satisfaction, and they want to feel pride in their accomplishments, while simultaneously feeling like they have aided society. Children with giftedness in leadership may see both their successes and failures as opportunities for growth (Ramey, 1991).

Leadership Education Activities

Schools are sometimes reluctant to provide programming to serve the needs of potentially gifted leaders. Once a child is identified as possessing leadership giftedness, many options for developing the talent are available. A separate curriculum for leadership education is not necessary, for the student may acquire knowledge and skills through activities complementing the existing curriculum (Karnes & Stephens, 1999). Students can learn to organize, write, and present information to others in language arts, which develops their interpersonal and communication skills.

They also can be given the opportunity to problem solve, plan, and critically think through activities such as science or social studies projects (Karnes & Bean, 1990). Extracurricular clubs, athletic programs, and student councils are also common contexts in which students may develop their abilities (Smith, Smith, & Barnette, 1991).

Ideally, leadership education should begin as early as preschool or kindergarten. Working to develop young children's skills in creative drama, group play, simulation, collaborative work, and modeling establishes a foundation for future leadership skills (Karnes & Stephens, 1999). Teachers can incorporate short lessons into their weekly curriculum or choose to teach a thematic concept unit focusing on leadership. Regardless of format, teachers should begin by choosing objectives relating to leadership. Sample objectives with coordinating activities for a unit on leadership are presented in Table 1. The following activities are taken from a leadership unit that was implemented with kindergarten and first-grade gifted students, but they are appropriate through third grade.

Biographies of Great Leaders

Children benefit from reading or hearing biographies about past leaders. By analyzing what made these past leaders successful, students discover various leadership styles and characteristics (VanTassel-Baska, 1994). Teachers select books highlighting a variety of leaders with different ethnic backgrounds and careers to emphasize that people from many walks of life become leaders (some suggested books are found in an appendix at the end of the article). The students participate in short discussions about why each leader received recognition, what positive characteristics the leader possessed, and what obstacles var-

ious leaders overcame on the road to becoming leaders.

Brainstorming Leadership Characteristics

Young children should understand what qualities leaders possess. After understanding the leadership traits, children will begin to identify those characteristics in other children and adults, as well as in themselves. Young children need to be told about common characteristics such as kindness, intelligence, problem solving, communication, cooperation, honesty, fairness, and confidence. Guest speakers from the community should be used to share their experiences as leaders. They can share the characteristics they feel they possess that have enhanced their leadership ability.

To assist students in remembering traits, they could make a mobile with each word on a different shape, make posters of people demonstrating each quality, or make up songs or rhymes to help them remember the information.

Leadership Booklets

During a leadership unit, students keep a record of each leader they study and a list of ideas they have for leadership. The teacher can prepare a form asking for the leader's name, what he or she is famous for, the leadership characteristics recognized, and how the students will try to emulate that particular leader in their own lives. Kindergarten and first-grade students could draw pictures of the leader and their accomplishments, rather than writing. At the conclusion of the unit, students will have a unique reference book to help them recall all of the information studied. This information should be shared with their parents, relatives, and friends.

Partner Decision-Making Scenarios

Small children should be encouraged to see things from different perspectives. By talking about feelings and ideas, young children will begin to understand themselves and how their actions affect others (Hensel, 1991). Teachers should develop short age-appropriate scenarios that require young students to make ethical decisions or consider someone else's point of view. For example, a scenario might involve a student seeing another student cheating. Children are placed in pairs or small groups to discuss what they would do with their assigned problem, and they illustrate their decision by drawing pictures and explaining their choices to the class. The teacher then facilitates a discussion to see if the class agrees with the decisions.

Group Dynamics

Children need to learn to work with other people as early as possible. One way to promote collaboration is to require students to work on a project in groups. One example is to divide students into small groups of 3 to 5. Each group is given a variety of unrelated materials, such as drinking straws, tape, paper plates, rubber bands, yarn, and toothpicks, and the group should create something using only the materials provided. This activity encourages the development of group decision making, communication, and teamwork.

Leadership Games

One game to develop leadership skills is the memory game. Teachers make two cards for each leader being studied. In playing, the students will begin to be familiar with the names and faces of great leaders of the past and present. These cards may also be used to

Objective	Suggested Activity
• The student will name characteristics of great leaders.	Biographies Brainstorming Leadership Characteristics Fairy Tales/Children's Literature
• The student will differentiate between positive and negative leaders.	Biographies Fairy Tales/Children's Literature
• The student will classify leaders based on characteristics.	Biographies Fairy Tales/Children's Literature
• The student will define "leader."	Brainstorming Leadership Characteristics
• The student will identify leaders in business. (in politics, in the arts, female leaders, etc.)	Leadership Booklets
• The student will generate solutions to problems.	Partner Decision Making Scenarios
• The student will demonstrate listening skills.	Simon Says
• The student will demonstrate decision-making ability.	Simon Says Partner Decision Making Scenarios
• The student will evaluate ideas and solutions.	Partner Decision Making Scenarios
• The student will apply knowledge of leaders from the past and present.	Leadership Games
• The student will describe own future leadership activities.	Connections to the Future

play other card games such as "Go Fish" or "Old Maid."

Second- and third-grade students could make their own game at the conclusion of the unit as review or a project

to be evaluated. Examples include "Leaderopoly" or trivia board games focusing on questions from various categories about leaders.

Simon Says

The children's game "Simon Says" is also an effective way to teach leadership skills to young children. Each child has an opportunity to make quick decisions and give instructions, as well as to practice listening skills. Both listening and speaking skills are crucial to the effectiveness of leadership. This game also emphasizes the importance of following directions and rules.

Fairy Tales and Children's Literature

Once students have become familiar with the concept of leadership and characteristics of leaders, they may begin identifying leaders in books other than biographies. Fairy tales, fables, and common children's stories contain many examples of effective leaders. After reading a story, students should identify the leaders and discuss what characteristics each leader possessed. Would they have made the same decisions as these leaders? Fairy tales also provide an opportunity to discuss positive and negative leaders.

Connections to the Future

Students should be given many opportunities to apply new information about leadership to their lives. After studying about leaders in various career fields, students can draw pictures or write stories about what they will do when they grow up. Students should also continuously work on a leadership mural illustrating how they will be leaders in their own schools, communities, or religious affiliations. Other activities that emphasize leadership connections include role-playing, guest speakers, teambuilding, and simulations.

Partnering With Parents

A final resource to consider in edu-

cating young gifted leaders is parents. Teachers should encourage parents to provide numerous opportunities to practice leadership skills in daily life by participating in the planning of family vacations or activities and making as many decisions as possible in order to develop critical thinking and evaluation skills. Family discussions about current events may also increase a child's ability to think independently and make decisions. They may also allow children to complete self-directed and self-evaluated projects at home (Karnes & Bean, 1990). Most importantly, parents should be encouraged to be supporters of their children in all leadership efforts and be models of effective leadership skills and attitudes (van Linden & Fertman, 1998). Teachers may choose to offer a parent workshop or leadership sharing day as a component of their unit.

The final step is to assess how much progress each student has made in his or her understanding of leadership and the ability to lead. Evaluation of gifted leadership units and programs are often done through rubrics or self-evaluations. The students are asked to rate themselves in various areas of leadership before the unit begins. After the children have completed the program, they are usually asked to rate themselves again in the same categories. With very young children, teachers may interview students to evaluate their understanding of the concepts taught instead of using a written rubric. By looking at the differences indicated, a teacher can evaluate student growth. This process also assists a teacher in identifying areas that may still need improvement (Chan, 2000).

Conclusion

By ignoring the needs of students gifted in leadership at a young age, it is possible that they will not develop the

skills necessary to reach their full potential as leaders. Teachers and parents can help students to build a foundation early in life by acquiring the skills and concepts necessary to become successful leaders. Teachers should have access to workshops and leadership resources such as books, videos, software, and children's biographies to assist in planning for leadership education. Parent education is also an important aspect of leadership education. By working together, parents and teachers can provide an environment and numerous educational experiences for early childhood gifted children to begin on the path to successful leadership. [GCT](#)

References

- Feldhusen, J. F., & Pleiss, M. K. (1994). Leadership: A synthesis of social skills, creativity, and histrionic ability? *Roeper Review*, *16*, 292–293.
- Hensel, N. H. (1991). Social leadership skills in young children. *Roeper Review*, *14*, 4–6.
- Karnes, F. A., & Bean, S. M. (1990). *Developing leadership in gifted youth* (Report No. EDO-EC-90-4). Washington, DC: Office of Educational Research and Improvement. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 321 490)
- Karnes, F. A., & Bean, S. M. (1996). Leadership and the gifted. *Focus on Exceptional Children*, *29*(1), 1–12.
- Karnes, F. A., & Stephens, K. R. (1999). Lead the way to leadership education. *Education Digest*, *64*(8), 62–65.
- Ramey, D. A. (1991). Gifted leadership. *Roeper Review*, *14*, 16–19.
- Roach, A. A., Wyman, L. T., Brookes, H., Chavez, C., Heath, S. B., & Valdes, G. (1999). Leadership giftedness: Models revisited. *Gifted Child Quarterly*, *43*, 13–23.
- continued on page 56*

Razvoj liderskih veština kod mladih darovitih učenika

Ejmi Bislend

Kako društvo prerasta u mnogo kooperativnije društvo, važnost pronalaska nastajućih lidera je postala presudna. Ne samo da se ovi potencijalni lideri moraju pronaći, nego i njihovi talenti trebaju šansu da se razviju. Kao rezultat ovoga, lidersko obrazovanje i dalje predstavlja brigu u obrazovanju darovitih. Međutim, ono ostaje kao apstraktna misao koja je često ignorisana u školskim planovima i programima (Karnes & Stephens, 1999). Mnogi okruzi ne računaju lidersko obrazovanje pod akademskim, i nastavnici često nemaju pravi trening u razvitku liderskih veština. Samim tim, učenicima je često uskraćena prilika da razviju svoj potencijal.

Jedan od problema sa kojima se trenutno lidersko obrazovanje suočava je nedostatak tačne definicije lidera. Neki vide efikasnog lidera kao čoveka koji je vešt u grupnoj dinamici, koji može da inspiriše druge i u dobrim je odnosima sa velikim brojem različitih ljudi (Feldhusen & Pleiss, 1994). Drugi vide lidera kao osobu koja dobro komunicira, koja može da predvodi grupu u rešavanju problem, kao nekoga ko može da konstruiše ciljeve za grupu i oceni napredovanje grupe u ostvarenju tih ciljeva (Feldhusen & Pleiss, 1994). Treća grupa definiše lidera kao nekoga ko navodi grupu da sledi svoj cilj (Karnes & Bean, 1996).

Mnoga deca koja poseduju darovitost u liderstvu imaju zajedničke osobine, uključujući i želju da budu izazivani, mogućnost da rešavaju probleme kreativno, da raspravljaju kritično, sposobnost da uvide nove odnose, poseduju fleksibilnost u razmišljanju i akcijama, imaju sposobnost razumevanja dvosmislenih koncepata i veštinu da motivišu druge (Karnes & Bean, 1990). Sva deca doživljavaju liderstvo u svakodnevnom životu kroz interakcije sa svojim porodicama, vršnjacima i kroz zajedničke organizacije. Učenici konstanto preispituju svoje uloge u svakom od ovih konteksta (Roach et al., 1999). Oni mogu voditi u jednim oblastima, motivisati u nekim drugim ili čak pratiti u nekim trećim situacijama. Dete sa nadarenošću u liderstvu može biti ono koje može izbalansirati razne uloge u različitim aspektima života. Ova deca takođe mogu nastojati da doprinesu društvu na način koji donosi lično zadovoljstvo, oni žele da budu ponosni zbog svojih dostignuća, ali da istovremeno osećaju da su pomogli društvu. Liderski nadarena deca mogu videti i svoje uspehe i svoje neuspehe kao priliku za lični rast (Ramey, 1991).

Aktivnosti liderskog obrazovanja

Škole su ponekad nerade da obezbede takvo programiranje kojim bi služili potrebama potencijalno nadarenih lidera. Jednom kada je dete identifikovano kao nadareno za liderstvo, postoje mnoge opcije za razvoj njegovog talenta. Nije potreban poseban nastavni plan i program za liderski nadarenu decu, jer oni mogu steći znanje i veštine kroz aktivnosti koje su samo

dodatak, odnosno upotpunjuju postojeći plan i program (Karnes & Stephens, 1999). Učenici mogu naučiti da organizuju, pišu i predstavljaju informacije drugima kroz umetnost jezika, što razvija njihove međuljudske odnose i veštine komunikacije. Takođe im se može pružiti šansa da rešavaju probleme, planiraju i kritički misli kroz aktivnosti kao što su projekti iz prirodnih ili društvenih nauka (Karnes & Bean, 1990). Vanškolske sekcije, klubovi, atletske programi i učenički parlamenti su isto česti konteksti u kojima učenici mogu razviti svoje veštine (Smith, Smith & Barnette, 1991).

Idealno bi bilo kada bi lidersko obrazovanje počinjalo još u zabavištu ili vrtiću. Rad na razvoju veština mlađe dece u kreativnoj glumi, grupnoj igri, simulaciji, saradničkom radu i modelarstvu postavlja temelje za razvoj liderskih veština (Karnes & Stephens, 1999). Nastavnici mogu da uvrstve ovakve kratke lekcije u svoje nedeljne kurikulume ili mogu da izaberu da predaju neku tematsku jedinicu koja se bavi liderstvom. Bez obzira kako, nastavnici bi morali početi da biraju i bave se ciljevima koji su u vezi sa liderstvom. Primeri ovih ciljeva su prikazani u Tabeli 1. Aktivnosti koje prate ove ciljeve su uzete iz jedne jedinice gradiva o liderstvu koja je sprovedena u zabavištima i prvim razredima, ali su se mogu koristiti i do trećeg razreda.

Biografije velikih lidera

Deca imaju koristi od čitanja ili slušanja biografija nekih prošlih lidera. Analizom onoga što je činilo prethodne lidere uspešnim, učenici otkrivaju različite stilove i karakteristike liderstva (VanTassel-Baska, 1994). Nastavnici biraju knjige u kojima su istaknuti lidere sa različitim etničkim poreklom i različitim karijerama da bi učenicima ukazali da ljudi iz različitih okruženja postaju lideri (neke preporučene knjige se nalaze u dodatku na kraju članka). Učenici učestvuju u kratkim raspravama zašto i kako je određen lider priznat i prepoznat, koje pozitivne osobine je lider imao i koje prepreke je morao preći na putu da postane lider.

Brejnstorming liderskih karakteristika

Deca treba da razumeju koje kvalitete jedan lider poseduje. Pošto su u stanju da razumeju osobine lidera, deca će početi da pronalaze te osobine u drugoj deci i odraslima, kao i sebi samima. Deci treba govoriti o čestim osobinama, kao što su ljubaznost, inteligencija, rešavanje problema, komunikacija, kooperacija, iskrenost, čestitost i poverenje. Treba uzeti govornike iz društva da podele svoja iskustva koje kao lideri imaju. Oni mogu sa decom podeliti i karakteristike koje smatraju da poseduju, a koje su pomogle u unapređivanju njihovih liderskih veština.

Da pomognu učenicima da ove osobine zapamte, nastavnici bi ih mogli uputiti bi napraviti postere ljudi koji demonstriraju svaki od ovih kvaliteta ili da izmisle pesmice ili rime da im asistiraju u pamćenju ovih informacija.

Liderske knjižice

Tokom predavanja o liderstvu, učenici bi pravili beleške o svakom lideru kojeg uče kao i listu ideju koju oni imaju o liderstvu. Nastavnik može pripremiti formular u kome traže podaci o imenu lidera, po čemu je taj lider poznat, koje su njegove prepozantljive liderske osobine i kako će učenici pokušati da se ugledaju na tog specifičnog lidera u svojim životima. Deca u zabavištu i prvom razredu bi mogla da crtaju slike tog lidera i njegovih dostignuća, čak i pre nego što nauče da pišu. Po završetku ovih predavanja, učenici će imati unikatne priručnike da im pomognu u prisećanju ovih informacija. Sve ovo bi trebalo biti podeljeno i sa njihovim roditeljima, rođacima i prijateljima.

Razvijanje liderskih veština

Scenario partnerskog odlučivanja

Decu treba ohrabrivati da gledaju na stvari iz različitih perspektiva. Kroz razgovor o emocijama, mlađa deca će početi da shvataju sebe i kako ono što rade utiče na druge (Hensel, 1991). Nastavnici treba da razviju kratke, odgovorajuće scenarije koji zahtevaju da mladi učenici donesu etičke odluke ili da uzmu u obzir tuđi ugao gledanja. Na primer, scenario bi mogao uključivati učenika koji je video drugog učenika kako vara (npr.prepisuje). Deca su podeljena u parove ili male grupe da diskutuju o problemu koji im je zadat, i oni ilustruju svoju odluku crtanjem slika i objašnjavanjem svojih izbora odeljenju. Nastavnik se onda uključuje u diskusiju i pomaže da se utvrdi da li se odeljenje slaže sa tim odlukama.

Grupna dinamika

Deca treba da nauče da rade sa drugima što je pre moguće. Jedan način da se promoviše saradnja zahteva da učenici rade na nekom projektu u grupama. Primer bi bio da se učenici podele u male grupe, od 3 do 5 učenika po grupi. Svakoj grupi su dati raznovrsni materijali, cevčice, selotejp, kartonski tanjiri, gumice i čačkalice, a grupa treba da napravi nešto samo uz pomoć datih materijala. Ova aktivnost podstiče razvoj grupnog donošenja odluka, komunikacije i timskog rada.

Liderske igre

Jedna od igara za razvoj liderskih veštine jeste igra memorije. Nastavnik pravi 2 karte za svakog lidera kog sa svojim učenicima obrađuje. Tokom igre, učenici se upozanju sa licima i imenima velikih lidera.

Učenici drugog i trećeg razreda mogu izmišljati svoje igre kao projekat na završetku predavanja o liderima. Primeri bi bili igre poput Liderpol (po uzoru Monopola) ili različite igre pitalica, sa različitim kategorijama pitanja o liderima.

„Sajmon kaže“

Dečja igra „Sajmon kaže“ je takođe jedan od efektnih načina da se deca nauče liderskim veštinama. Svako dete ima šansu da pravi brze odluke i daje instrukcije, a istovremeno vežbaju svoje sposobnosti slušanja i praćenja zadatah instrukcija. I moć slušanja i moć govora su veoma bitne za efektivnost liderstva. Ova igra isto naglašava važnost praćenja uputstava i pravila.

Bajke i dečja literatura

Jednom kada se učenici upoznaju sa konceptom liderstva i karakteristikama lidera, oni mogu početi da raspoznaju lidere u knjigama koje nisu biografije. Bajke, basne i obične dečije priče sadrže mnoge primere uspešnih lidera. Nakon čitanja priče, učenici bi trebalo da identifikuju lidere i raspravljaju o karakteristikama koje svaki lider poseduje. Da li bi oni napravili iste odluke kao ti lideri? Bajke takođe pružaju šansu da se diskutuju pozitivni i negativni lideri.

Veze sa budućnošću

Učenicima treba dati mnogo mogućnosti da primene nove informacije o liderstvu u njihovim životima. Nakon učenja o liderima u različitim oblastima, učenici mogu crtati ili pisati priče o tome šta će sami raditi kada odrastu. Druge aktivnosti koje naglašavaju veze sa liderstvom uključuju igranje uloga, goste govornike, pravljenje timova i različite simulacije.

Partnerstvo sa roditeljima

Poslednji resurs, koji bi mogao da se uzme u obzir u obrazovanju mladih nadarenih lidera, su roditelji. Nastavnici treba da ohrabruju roditelje da deci pruže mnoge šanse u vežbanju liderskih veština u svakodnevnom životu time što će im dozvoliti da učestvuju u planiranju porodičnih odmora ili aktivnosti u kojima moraju da donose mnoge odluke, a sve u nadi da deca razvijaju kritički način razmišljanja i veštinu procenjivanja. Porodične diskusije o trenutnim događajima bi isto mogle povećati dečiju moć nezavisnog mišljenja i donošenja odluka. Roditelji bi isto trebalo da dozvole deci da rade mnoge projekte kod kuće, koje će deca sama sebi zadati i isto tako sama proceniti (Karnes & Bean, 1990). Najvažnije od svega, roditelje treba podsticati da podržavaju decu u svakom naporu ka liderstvu i da budu uzori kada se radi o efikasnim liderskim veštinama i stavovima (van Linden & Fertman, 1998). Nastavnici mogu predložiti radionicu liderskog obrazovanja za roditelje kao dodatak svom radu sa decom.

Kranji korak je proceniti koliko je svaki učenik napredovao u svom razumevanju liderstva i svojoj mogućnosti da bude lider. Procena nastavnih jedinica i programa za darovite lidere često se sprovodi na osnovu lista sa rubrikama ili samo-procenu. Pre nego što se počne sa radom po tim nastavnim jedinicama, od učenika se traži da sami sebe ocene u različitim oblastima liderstva. Kada učenici završe ovaj program, uglavnom se zahteva da sebe opet ocene u istim ovim kategorijama. U slučaju mladih učenika nastavnici uglavnom sa njima sprovode intervju, u kom ih mole da procene svoje razumevanje koncepta liderstva, pre nego im zadaju da o tome pišu. Gledanjem na ukazane razlike, nastavnik bi mogao da proceni koliko je učenik napredovao. Ovaj proces isto pomaže nastavnicima da pronađu oblasti koje treba poboljšati (Chan, 200).

Zaključak

Ignorisanje potreba učenika nadarenih za liderstvo na mlađem uzrastu, može da dovede do toga je da oni nikada ne razviju veštine neophodne za dostizanje njihovog punog potencijala kao lidera. Nastavnici i roditelji mogu pomoći učenicima da rano u životu postave temelje, time što će im pomoći u sticanju neophodnih veština i koncepata za postajanje uspešnog lidera. Nastavnici treba da imaju pristup raznim radionicama i resursima poput knjiga, videa, softvera i dečijih biografija da bi lakše planirali lidersko obrazovanje. Obrazovanje roditelja je isto vema bitan aspekt u liderskom obrazovanju. Radeći zajedno, roditelji i nastavnici bi mogli da pruže deci okruženje i mnogobrojna obrazovna iskustva za razvoj mlade, nadarene dece na putu ka uspešnom liderstvu.

Tabela 1

Primeri ciljeva za predavanje o liderstvu

Cilj	Predložena aktivnost
Učenik će navesti karakteristike velikih lidera.	Biografije Brejnstorming liderskih karakteristika Bajke i dečja literatura
Učenik će napraviti razliku između pozitivnih i negativnih lidera.	Biografije Bajke i dečja literatura
Učenik će klasifikovati lidere na osnovu njihovih osobina.	Biografije Bajke i dečja literatura
Student će definisati „lidera“.	Brejnstorming liderskih karakteristika
Učenik će identifikovati lidere u biznisu (u politici, umetnosti itd.)	Liderske knjižice
Učenik će smisliti rešenja za probleme.	Scenario partnerskog odlučivanja
Učenik će demonstrirati moć slušanja.	Sajmon kaže
Učenik će demonstrirati moć pravljenja odluke.	Sajmon kaže Scenario partnerskog odlučivanja
Učenik će proceniti ideje i rešenja.	Scenario partnerskog odlučivanja
Učenik će primeniti znanje o liderima iz prošlosti i sadašnjosti.	Liderske igre
Učenik će opisati sopstvene buduće liderske aktivnosti.	Povezanost sa budućnošću